

”Se on jotenkin niin vieras” – affektikortit lajien välisten suhteiden ymmärtämisessä

Kristiina Korjonen-Kuusipuro¹ & Anna-Kaisa Kuusisto

Tarkastelemme artikkelissamme lajien välisten suhteiden ymmärtämistä nuorisotutkimuksen kentällä. Keskitymme suhteissa esiintyviin affekteihin ja tunteisiin sekä näiden kulttuurisiin merkityksiin. Artikkelimme aineisto on kerätty Tampereen yliopiston ympäristöpolitiikan ja aluetieteen syventävien opintojen kurssilla järjestetyssä työpajassa, jossa hyödynnettiin affektikortteja tunteiden ja näihin liittyvien kulttuuristen merkitysten avaamisessa. Haminaan kesällä 2022 rantautuneen mursun tapaukseen liittyen. Affektilla tarkoitamme tunteen esitietoista, kehollista kokemusta tai tunnetilaa, jota on usein vaikea sanallistaa. Tunteet puolestaan ovat affektien kielellisiä ilmauksia, jotka edellyttävät tiedostamista. Artikkelimme osoittaa, kuinka analysoimalla lajien välisiä suhteita affektiivisen tietämisen kautta on mahdollista päästä laajempien yhteiskunnallisten kehityskulkujen, kulttuuristen merkitysten, normien ja arvojen jäljille. Empiirisen aineiston kautta keskustelemme affektien voimasta liikuttaa ihmistä ja kytkeä yhteen erilaisia asioita ja ilmiöitä. Väitämme, että työpaja rohkaisi opiskelijoita ajattelemaan lajien välisiä suhteita ja ylipäättään monilajisuutta lähestymistapana sekä ohjasi kriittiseen ajatteluun ja keskustelemaan omasta maailmasuhteestaan muiden kanssa. Samalla nuoret pohtivat rakentumassa olevaa asiantuntemustaan monien geopoliittisten kriisien ja globaalien kestävyysaasteiden maailmassa.

Asiasanat: affekti, affektikortit, lajien välisyys, monilajisuus, mursu, tunteet

1 Kristiina Korjonen-Kuusipuron tutkimus on osa Kohtuusratkaisuilla kohti sisukasta, vihreää ja oikeudenmukaista Suomea (SISU), jota rahoittaa Strategisen tutkimuksen neuvosto (STN).

Elämme monien kriisien aikaa. Antroposeeni eli ihmisen aika, ilmastonmuutos ja biodiversiteetikato ovat globaaleja ilmiöitä, jotka puhuttavat nuoria ja vaikuttavat heidän elämäänsä monin tavoin. (Teixeira 2024.) Ratkaisuja varten tarvitsemme ajattelutapoja, joissa haastetaan olemassa olevia ihmiskeskeisiä arvoja, maailmankuvia sekä niihin perustuvia käytäntöjä ja puhetapoja (Siivonen ym. 2022). Globaaleihin haasteisiin vastaaminen edellyttää kestävyysmurrosta, jonka edistäminen puolestaan vaatii sekä kestävyuden (*sufficiency*) että vastuullisuuden (*accountability*) ajatuksen uudelleen muotoilua ja irtautumista ihmiskeskeisistä ajattelumalleista.

Artikkelimme ytimessä on pyrkimys lisätä ymmärrystä lajien välisistä suhteista ja niiden rakentumisesta nuorisotutkimuksen kentällä. Nojaamme viimeaikaiseen tieteelliseen keskusteluun kaikkien elollisten hyvinvointia tavoittelevasta planetaarisesta näkökulmasta, joka pyrkii häivyttämään rajoja ihmisten ja muiden lajien välillä sekä painottaa, että ihmiset, yhteisöt ja yhteiskunnat ovat osa biosfääriä (Salonen ym. 2023, 5–6; Laine 2023).

Lajien välisiä ja monilajisia² kohtaami-

2 Käytämme artikkelissamme pääosin käsitettä lajien välinen, mutta sen rinnalla puhumme myös monilajisuudesta. Suomenkielisessä tutkimuksessa on käytetty käsitteitä monilajinen, toisilajinen, toisenlajinen, muunlajinen ja ei-inhimillinen. Näihin eri käsitteisiin liittyy arvolatauksia, ja usein kritiikiksi on noussut käytetyn kielen ”toiseuttavat” merkitykset (ks. esimerkiksi Ollila 2020). Monilajisuus käsitteenä pitää sisällään ajatuksen ihmislajista yhtenä monista lajeista ja korostaa elämää monilajisena kudelmana (ks. Santaoja 2021). Lajien välisyys puolestaan kuvaa parhaiten kahden välisiä suhteita (tässä artikkelissa ihminen ja mursu) ja siksi olemme valinneet sen kertoessamme artikkelin aineistoon liittyvistä tuloksista. Käytämme monilajisuuden käsitettä silloin, kun se ilmenee viittaamassamme lähdetekstissä tai haluamme korostaa monilajisuutta posthumanistisessa hengessä.

sia ja suhteita on Suomessa viime vuosina tutkittu useilla eri tieteenaloilla ja tutkimuksessa on puhuttu myös niin sanotusta eläinkäänteestä (esimerkiksi Suvilehto ym. 2023). Yhteistä näille tutkimuksille on ollut pyrkimys ymmärtää, miten ihmisten ja muiden lajien elämä limittyy toisiinsa ja millaisia yhteiskunnallisia ratkaisuja yhteiselo vaatii. Teoreettis-metodologisesti näitä tutkimuksia on usein yhdistänyt posthumanistinen ote, vahva tavoite purkaa ihmisten erityisasemaa ja ihmiskeskeytyä sekä ymmärtää eläimen toimijuutta (ks. myös Haraway 2008; Kaarlenkaski 2021; Rautio ym. 2021; Santaoja & Nygren 2024; Wadham ym. 2024).

Yhteiskuntatieteellisessä ympäristötutkimuksessa lajien välisiä suhteita ja monilajisuutta on tarkasteltu muun muassa kaupunkisuunnittelussa, viheralueiden hoidossa ja ongelmallisiksi miellettyihin kaupunkieläimiin liittyen (Nygren 2017; Ainalinpää 2021; Malila 2022; Santaoja ym. 2023). Elisa Aaltola työryhmineen on tutkinut, kuinka kieli ja erilaiset puhettavat vaikuttavat ei-inhimillisiä eläinlajeja koskeviin tunteisiin, miten tunteet vaikuttavat eläinasenteisiin ja mitä tämä tarkoittaa eläinten yhteiskunnallisen ”äänen” lisäämisen näkökulmasta (Aaltola 2023; Elonkirjon äänettömät 2024). Lisäksi lajien välisiä suhteita on tarkasteltu kanssakulkijuuden käsitteen avulla. *Kanssakulkijat*-teoksen toimittajat Tuomas Räsänen ja Nora Schuurman sekä muut kirjoittajat (2020) ovat pohtineet lajien välistä vuorovaikutusta ja yhteistyötä, tietoisuutta toisten lajien edustajista sekä toisten huomioonottamista ja hoivaa. Lapset ovat usein olleet keskiössä monilajisia suhteita tarkasteltaessa (esimerkiksi Rautio 2017; Rautio ym. 2021; Tammi ym. 2020; Tammi ym. 2023), mutta nuoriin ja eläinkäänteeseen liittyvää tutkimusta on toistaiseksi vähän ja sitä tarvitaan lisää (Suvilehto ym. 2023).

Tämän artikkelin aineisto on tuotettu yhdessä yliopisto-opiskelijoiden eli nuorten

aikuisten kanssa. Empiirisenä tapauksena on Suomenlahdelle kesällä 2022 päätyneet ”Haminan mursu”. Pääsääntöisesti mursut elävät Pohjoisella jäämerellä tai Atlantilla, mutta ilmastonmuutosta on pidetty syynä sille, että ne ovat lähteneet vaeltamaan pois elinalueiltaan. Ne eivät kuitenkaan löydä itselleen sopivaa ravintoa Itämereltä ja siksi ”Haminan mursu” oli hyvin huonokuntoinen. Stenaksi nimetty mursu sai osakseen valtavasti huomiota uutismedioissa ja sosiaalisen median alustoilla. Mursun vaiheita taltioitiin tarkkaan ja mursun viimeisiä hetkiä seurattiin eri medioissa herkeämättä. Omakotitalon pihaan päätyneet huonokuntoiset mursut päätettiin yrittää siirtää Korkeasaaren eläintarhan villieläinsairaalaan, mutta se kuoli siirto-operaatiossa. Lopulta mursu päätyi Helsingin yliopiston Luonnontieteelliseen keskusmuseoon konservoitavaksi ja yleisön nähtäville. (Mursun vaiheista tarkemmin ks. Pihlström ym. 2024.)

Tutkimuksemme aineisto on kerätty Tampereen yliopiston ympäristöpolitiikan ja aluetieteen Tila, paikka ja aika -kurssin opiskelijoille pidetyssä työpajassa syksyllä 2023³. Olemme työpajassamme hyödyntäneet affektikortteja, jotka ovat Kristiina Korjonen-Kuusipuron ja Eerika Koskinen-Koiviston Sensomemo-tutkimushankkeessa kehittämä aistietnografiaan pohjautuva työkalu. Artikkelissämme analysoimme mursun tapauksen opiskelijoissa herättämiä tunteita ja affekteja sekä heidän näihin liittämiä kulttuurisia merkityksiä. Tutkimuskysymyksemme ovat: 1) Millaista tiedollista ymmärrystä lajien väliset kohtaamiset voivat tuottaa? 2) Millaisia

tunteita ja affekteja mursun tapaus herätti, ja millaisiin kulttuurisiin merkityksiin nämä kytkeytyivät? 3) Miten affektikortit toimivat lajien välisen suhteiden sanallistamisessa?

Seuraavaksi esittelemme artikkelimme teoreettiset lähtökohdat, jonka jälkeen avaamme tarkemmin aistietnografian menetelmän ja keräämämme empiirisen aineiston. Työpajan tuloksia analysoimme kolmessa aineistoluvussa ja artikkelin lopuksi pohdimme tunteiden tarkastelun merkitystä lajien välisen kytkeytyneisyyden ymmärtämisessä.

Lajien väliset suhteet ja liikuttavat affektit

Ihmiset ovat määritelleet suhdettaan muihin elollisiin olentoihin monin tavoin eri aikoina. Pitkään tämä suhde on tarkoittanut ihmisen asettamista määrittelyiden keskiöön. Viime vuosikymmenten kuluessa muun muassa yhteiskunnallinen ja kulttuurinen eläintutkimus sekä posthumanistinen lähestymistapa ovat haastaneet ihmiskeskeisen maailmankuvan hallitsevuutta sekä tuoneet keskusteluun lajien välisen suhteiden moninaisen dynamiikan (Haraway 2008; Kaarlenkaski 2022; Räsänen & Schuurman 2020; Santaoja & Nygren 2024). Uskomme, että yhtenä ratkaisuna antroposeenin ajan planetaarisiin kriiseihin on laajempi ymmärrys ekologisen ja sosiaalisen todellisuuden yhteenkietoutuneisuudesta (Salonen ym. 2023). Tämän näkökulman ytimessä on uudenlaisten eettisten kysymysten ja ratkaisuiden esittäminen lajien väliseen rinnakkaiseloon.

Teoreettisesti artikkelillamme on kaksi tukipilaria. Yhtäältä asemoimme tutkimuksemme posthumanismin sateenvarjon alle ja toisaalta käytämme tunteiden kulttuurintutkimuksesta tuttua käsitteistöä, joka sekin monin paikoin kytkeytyy posthumanistiseen lähestymistapaan. Posthumanistinen tutki-

3 Vaikka tämä artikkeli perustuu yhden työpajan aineistoon, järjestettiin mursuteemainen affektikorttityöpaja samalla luennolla myös edellisenä vuonna. Lisäksi korttien kehittäjät ovat järjestäneet vuosien 2022–2024 aikana lukuisia työpajoja eri teemoihin liittyen. (Ks. myös Korjonen-Kuusipuro & Koskinen-Koivisto 2025).

mus on pyrkinyt irtautumaan ihmiskeskeisyydestä, päivittämään käsitystä ihmisyydestä ja ihmisen suhteista esimerkiksi muihin lajeihin tai teknologiaan (esimerkiksi Barad 2008; Braidotti 2013). Teoreettisena rakennelmana posthumanistinen näkökulma painottaa (sotkuisia) verkostomaisia suhteita. Tätä ajattelua seuraten oman tutkimuksemme ytimessä ovat posthumanismin ajatukset ihmisten ja muiden lajien yhteenkietoutuneisuudesta, muiden lajien toimijuudesta sekä suhteiden kontekstuaalisuudesta (ks. myös Hyttinen & Lummaa 2020; Santaoja & Nygren 2024, 300). Posthumanismia voidaan ajatella myös metodologiana, jolloin kriittinen katse kohdistetaan erityisesti valtasuhteisiin, tiedon luonteeseen ja sen kehollisuuteen (Hyttinen & Lummaa 2020; Lummaa & Rojola 2014; Nurmi 2023). Elsi Hyttinen ja Karoliina Lummaa (2020, 7) ovat korostaneet posthumanistisen näkökulman sallimaa sotkuisuutta. Heidän mukaansa sotku kytkee yhteen asioita, ”jotka eivät millään välttämättömällä, annetulla tavalla kuulu yhteen”.

Muiden lajien toimijuutta tarkastelleet tutkijat ovat korostaneet, että näiden lajien edustajat tulee ymmärtää aktiivisina toimijoina, eikä ainoastaan ihmisen toiminnan passiivisina kohteina (Haraway 2008; Kaarlenkaski 2022). Esimerkiksi Linda Tallbergin, Astrid Huopalaisen ja José-Carlos García-Rosellin (2024) luoma inklusiivinen monilajisuus (*multispecies inclusivity*) on kiinnostava käsitteellinen avaus, jonka avulla voidaan uudelleen arvioida sitä, miten lajien väliset suhteet rakentuvat, ja erityisesti miten ihminen pyrkii ymmärtämään ja kohtelemaan toisia lajeja. Lisäksi inklusiivinen monilajisuus edellyttää tiedollista uudelleen arviointia siitä, miten näistä suhteista puhutaan, millaista kielellistä ja kehollista tietoa monilajisuuteen liittyy, miten tätä tietoa voidaan soveltaa ja hyödyntää institutionaalisissa käytännöissä ja päätöksenteossa. (Tallberg ym. 2024.)

Tunteita teoreettisesti tarkasteltaessa tutkija törmää usein käsitteelliseen viidakkoon, jossa sanat tunne, affekti, emootio ja tuntemus saavat hieman eri merkityksiä tutkijasta ja hänen edustamastaan tieteenalasta riippuen. Tässä tutkimuksessa käytämme käsitteitä tunne ja affekti. Affektilla tarkoitamme tunteen esitietoista, kehollista kokemusta tai tunnetilaa, jota on vaikea sanallistaa. Tunteet puolestaan ovat affektien kielellisiä ilmauksia, jotka edellyttävät tiedostamista ja kulttuurista merkityksenantoa (esimerkiksi ilo tai suru). (Blackman & Venn 2008; Rinne ym. 2020; Stewart 2007.) Vaikka analyttinen eron teko affektien ja tunteiden välillä on teoriassa mahdollinen, ”arjen kokemusten tasolla ne liukuvat toistensa yli, sekoittuvat ja tarrautuvat toisiinsa jatkuvassa vuorovaikutuksessa” kuten Anna Rantasila (2018, 33) on Sara Ahmedia (2014) mukaillen muotoillut. Tätä ajatusta korostaen tulkitsemme, ettei kehollisia aistimuksia ja tunteita voi selkeästi erottaa tosistaan (ks. myös Ahmed 2018; Wetherell 2012), vaan niissä tiedostettu ja tiedostamaton kietoutuvat yhteen. Näin affektiivisessä kokemuksessa yhdistyy kehollisuus (*embodiment*), sen kulttuuriset kontekstit ja näiden representaatiot. Näkemysmme mukaan affektiivinen tieto kytkeytyy yksilöllisesti eri aistien kautta muodostuvaan tietämiseen ja mahdollistaa tutkimassamme tapauksessa nuorten itsetuntemuksen kasvua sekä ammatillista kehittymistä (myös Mulari & Hartman 2024; Pihkala 2024).

Artikkelissamme onkin kysymys myös oppimisprosessista, jossa nuorten yliopisto-opiskelijoiden oli mahdollista käsitellä ja jäsentää lajien välisyyteen liittyviä monimutkaisia affekteja luovalla tavalla. Lajien välisten kohtaamisten tiedollista jäsentämistä tarkasteltaessa sivutaan uudistavaa eli transformaatiivista oppimista, jossa painottuvat tunteet ja kehollinen tietäminen, intuitiivisen kapasiteetin hyödyntäminen, kulttuurin dialogi-

nen uusintaminen, monenlaisten toivottujen tulevaisuuksien kuvittelu ja kokemus olemisesta yhtä maailman kanssa (Joutsenvirta ym. 2022; Blake ym. 2013). Transformatiivisen oppimisen tasolla ihmisen on mahdollista irtaantua aiemman ajattelunsa rajoista, katsoa laajempia kokonaisuuksia ja muuttaa maailmassa olemisen tapaansa (Laininen 2019).

Työpajassa nuoret lähestyivät tunteita ja affekteja ihmisten, muiden lajien ja materiaalisuuden vuorovaikutuksessa syntyvinä, yhtä aikaa yksilöllisinä sekä kulttuurisesti ja sosiaalisesti jaettuina kehollisina tiloina, jotka liikuttavat meitä. Oleellista ei siis ollut ainoastaan tunteiden nimeäminen vaan se, miten ne liikkuvat ja mitä ne liikkeessaan saivat aikaan (Ahmed 2018; Rinne, Kajander & Haanpää 2020; Wetherell 2012). Liikuttaminen voi tarkoittaa esimerkiksi ihmisten liikkumista kohti toisen lajin edustajaa (kiintymys, hoiva) tai siitä pois päin (pelko, inho, turvattomuus). (Ahmed 2018, 117–121; myös Kaarlenkaski 2022; Rantasila 2018.) Tällainen ymmärrys tunteista ja kehollisesta tietämisestä on erityisesti transformatiiviseen oppimiseen liittyvä taito, jonka avulla voidaan tukea nuorten holistisen maailmasuhteen rakentumista, kriittistä systeemistä ajattelua, kulttuurin dialogista uudistamista ja osallisuudeksi laajenevaa toimijuutta (Joutsenvirta ym. 2022; Laininen 2019). Näiden lisäksi affektiivisuuden kulttuurinen tarkastelu tekee usein näkyväksi yhteiskunnallisia kipupisteitä ja valtasuhteita (Ahmed 2028), joita tulisi muuttaa, jotta kanssakulkijuus voisi toteutua laajempina arkisena toimintatapana.

Seuraavaksi esittelemme aineistonkeruumenetelmänä käyttämämme affektikortit ja tutkimusaineistomme.

Affektikorttityöpaja pedagogisena kokeiluna ja aineistonkeruumenetelmänä

Artikkelin aineistona on lajien väliseen ja monilajiseen kohtaamiseen liittyvän luennon yhteydessä 15:lle ympäristöpolitiikan ja aluetieteen opiskelijalle järjestetty affektikorttityöpaja. Osallistujat olivat alle 29-vuotiaita yliopisto-opiskelijoita. Tutkimukseen osallistuminen oli vapaaehtoista. Heille kerrottiin tutkimuksesta ja pyydettiin kirjallinen suostumus etukäteen. Työpajan keskustelut nauhoitettiin ja korttityöskentelyä valokuvattiin. Lisäksi osallistujilta pyydettiin kirjallista palautetta heti työpajan jälkeen. Työpajan kesto oli noin 60 minuuttia. Työpajaa edelsi luento-osuus, jossa käsiteltiin kulttuurista affektitutkimusta, affektin ja tunteen käsitteitä ja kerrottiin affektikorttien kehittämisestä.

Affektikorttityöpaja toimi kahtalaisessa roolissa. Pedagogisena interventiona sen tarkoituksena oli saada nuoria pohtimaan Haminaan rantautuneeseen mursuun liittyvää affektiivisuutta ja tapaukseen liittyviä kulttuurisia merkityksiä. Lisäksi heitä haastettiin hyödyntämään omaa akateemisen koulutuksen luomaa asiantuntemustaan affektiivisuuden kehystämässä ja laajempien yhteiskunnallisten kehityskulkujen ymmärtämisessä. Aineistonkeruumenetelmänä affektikortit mahdollistivat mursuun liittyvien monien tunteiden sanallistamisen, näiden analyttisen erottelun ja ryhmäkeskustelussa syntyvän lajien välisen suhteen laajempien kontekstien pohtimisen.

Affektikortit ovat aistietnografiaan pohjautuva työkalu. Aistietnografia on refleksiivinen ja kokemuksellinen prosessi, jonka avulla tutkittavaa ilmiötä tarkastellaan moniaistillisesti ja tavoitellaan sellaista tietoa, jota ei ole mahdollista täysin kuvata verbaalisesti (Pink 2009; Koskinen-Koivisto & Lehtovaara 2022, 236–237). Affektikorttien avulla on

mahdollista tarkastella esineisiin, paikkaan tai erilaisiin tilanteisiin liittyviä aistimuistoja, moniaistisia kokemuksia, tunteita ja affekteja sekä näiden kulttuurisia konteksteja. Korttien tarkoituksena on helpottaa erilaisten kehollisten aistimusten ja tunteiden sanallistamista, ymmärtämistä ja käsittelemistä (affektien sanallistamisen vaikeudesta esimerkiksi Koskinen-Koivisto & Lehtovaara 2022; Suopajarvi ym. 2019). Kortit on alun perin suunniteltu esineisiin liittyvän affektiivisuuden käsittelyyn, mutta korttien kehittäjät ovat todenneet, että ne soveltuvat myös monien muiden suhteiden ja teemojen tarkasteluun (Korjonen-Kuusipuro & Koskinen-Koivisto 2025; affektikorttien kehittämisestä myös Viikki 2024).

Affektikortit ovat muodoltaan kuusikulmaisia. Niitä on kolme eri väriä, jotka voi ryhmitellä vihreän teemakortin ympärille. Keltaiset kortit kuvaavat tarkasteltavan asian aiheuttamia aistikokemuksia ja kehollisia tuntemuksia (esimerkiksi painon tunne rinnassa, kupliva ilo tai sähköisyys). Vaaleanpunaisten korttien avulla tarkastellaan asiaan liittyviä tunteita (kuten esimerkiksi ilo, häpeä, suru, hämmästys, inho). Liilojen korttien avulla tarkastellaan edellä valittuihin aistikokemuksiin ja tunteisiin liittyviä kulttuurisia merkityksiä tai konteksteja (esimerkiksi menetys, hoiva, turvallisuus tai ekologisuus). Korttipakasta puuttuvia aistikokemuksia, tunnesanoja tai merkityksiä voi kirjoittaa tarjolla oleville tyhjille kortteille tai tarralapuille. Ryhmän työskentelyn ja korttien asetelun kautta muodostuu hunajakennomainen ”kartta” (ks. kuva 1). Tämä tiedon yhteistuottaminen affektikorttien avulla ilmentää uusmaterialistista ymmärrystä siitä, kuinka tutkimusaineistot ja tieto yhteismuotoutuvat ihmis- ja ei-ihmistoimijoiden kuten esineiden ja ympäristön välisessä vuorovaikutuksessa (ks. Barad 2007; ks. myös Korjonen-Kuusipuro & Koskinen-Koivisto 2025).

Työpajaan osallistuneet opiskelijat saivat ennakkoon mursuun liittyvää kirjallista materiaalia, jossa oli lyhyesti esitelty mursun vaiheet Suomen rannikolla, ja johon oli poimittu uutisotsikoita ja sosiaalisessa mediassa ollutta sisältöä, kuten kuvia ja meemejä. Nämä mediasta poimitut materiaalit toimivat aiheeseen johdatteluna, mutta opiskelijoita ei erityisesti ohjeistettu tarkastelemaan mursuun liittyviä mediarepresentaatioita. Mursun tapauksen tarkastelussa hyödynnettiin vaaleanpunaista tunnekortteja ja liiloja kulttuurisista merkityksistä kertovia kortteja. Emme käyttäneet välittömiä aistikokemuksia kuvaavia keltaisia kortteja, koska osallistujat eivät olleet fyysisesti kohdanneet mursua. Tämä valinta ei kuitenkaan sulkenut pois työskentelyssä esiin nousevia aistikokemuksia ja kehollisuutta.

Työskentelyn aluksi opiskelijat muodostivat neljä 3–5 henkilön ryhmää. Ryhmät aloittivat valitsemalla itselleen teeman, jota halusivat korttien avulla tarkastella. Näitä teemoja olivat mursu yleisesti, mursu mediassa, mursun ja ihmisen välinen suhde sekä ihmisen ja mursun tunteet. Työskentelyn lopuksi ryhmät kertoivat luomastaan ”kartasta” toisilleen ja kirjoittivat palautetta korttityöskentelystä erilliselle paperille. Tutkimusaineistomme koostuu nauhoitetusta pienryhmätyöskentelystä ja keskusteluista sekä tunnekarttojen valokuvista ja saamistamme palautteista. Olemme analysoineet näitä aineistoja ristiin lukien ”kehä” kerrallaan: ensin sanallistettuihin tunteisiin liittyvä vaaleanpunaisten korttien ”kehä” ja sen jälkeen kulttuurisiin merkityksiin liittyvien liilojen korttien ”kehä”. Keskusteluissa ilmenneitä teemoja analysoimme aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä (Tuomi & Sarajarvi 2009, 109) keskittyen niin sanallisiin (nimetyt tunteet) kuin kehollisiin affektiivisiin ilmaisuihin (esimerkiksi nauru, korttien käsittely ja niiden asetelu). Kumpikin kirjoittaja analysoi aineiston ensin itsekseen, jonka jälkeen reflektoimme yhdes-

sä, millaista tietoa affektikorttityöskentely tuotti ihmisten ja mursun välisestä suhteesta.

Yhdessä pohditut moninaiset tunteet

Työskentely aloitettiin tunnesanoja sisältävillä korteilla. Osallistujat pyrkivät ryhmittelemään kortteja ja jakoivat usein tunteitaan myönteisiin ja kielteisiin. Pienryhmäkeskusteluissa kävi ilmi, kuinka osaa tunteista oli vaikeaa sijoittaa tälle akselille. Ilmasto- ja ympäristötunteita tutkinut Panu Pihkala (2019) onkin kirjoittanut tunteiden uruista, joilla hän tarkoittaa toisiinsa yhdistyviä ja kietoutuvia tunteita. Tunteiden tutkimuksessa on myös kritisoitu tunteiden jyrkkää jaottelua kielteisiin ja myönteisiin, sillä tunteet voivat olla yhtä aikaa näitä molempia (An ym. 2017). Työskentelyssä esille nousseet tunteet eivät muodostaneet yhtenäisiä tunneperheitä, vaan kirjoja esiintyi laajasti ilosta ärtymykseen ja haikkeudesta inhoon.

Samalla kun osallistujat etsivät henkilökohtaisia tunteitaan korttipakasta, he kertoivat niistä omalle pienryhmälleen. Näin yhdessä työskenneltäessä yksilöllisistä tunteista tuli jaettuja. Seuraava sitaatti kuvaa tämän prosessin etenemistä ja samalla tunteiden sanoittamisen vaikeutta, josta tunteiden kulttuurisuutta tutkivassa kirjallisuudessa puhutaan verraten paljon (esim. Rinne ym. 2020). Vaikka osallistujalla on mielessään tietty tunne, hän ei pysty suoraan nimeämään mistä tunteesta on kyse, vaan selaa kortteja ja kuvailee samalla omaa kokemustaan.

- Onko täällä jossain semmoinen, niinku siis joku semmoinen (selaa kortteja)? Siis olihan se nyt...
- Niin siis kyllähän se viihdytti. Siis se oli hauskaa, miten ihmiset reagoi...
- (Toinen nuori jatkaa) ...koska siitä tuli meemi.
- Kun mä menin sinne Facebookiin, sitten siellä kommentoissa, sillä niin tosissaan väännettiin muistokirjotuksii.

Sanoittamisen vaikeuden lisäksi yllä olevassa katkelmassa voi olla kyse tilanteeseen sopimattoman, hankalan tunteen ilmaisemisesta. Koska mursu kuoli, siihen oli kulttuurisesti sopivampaa yhdistää suruun ja pettymykseen liittyviä tunteita ilon ja hyvänmielen tunteiden sijaan, vaikka verkossa levinneet meemit ja kuvat olivatkin osallistujien mielestä olleet hauskoja. Hankalia tunteita ja niiden tuottamia ristiriitaisia kokemuksia voidaan pitää niin sanottuina ”hankauskohtina”, jotka ovat affektien analyysissä tärkeitä. Vaikka hankauskohdat ovat kokijalleen vaikeita, ne kertovat yleensä asian merkityksellisyydestä, kuten esimerkiksi tilanteeseen liittyvistä kulttuurisista arvoista ja normeista sekä valtarakenteista. Samalla ne voivat olla uuden oppimisen ja oivalluksen hetkiä (Uusihakala 2016). Erityisesti sellaiset affektiiviset kokemukset, joissa ruumiin ja kielen rajat hämärtyvät (esim. kyyneleet, nauru tai hiljaisuus) ovat merkitysten ymmärryksen ja analyysin kannalta keskeisiä (Suopajarvi ym. 2019). Ne voivat liittyä kulttuurissa vaiettuihin asioihin ja siksi kulttuurisesti epäsovivina jäädä sanallistamatta.

Tunteilla on tärkeä rooli myös eläinten itsensä näkökulmasta. Kiinnostus eläinten tunteisiin on viime vuosina kasvanut ja niillä on merkitystä eläimen hyvinvoinnin kannalta (Aaltola 2023; Mendl ym. 2010; Koski & Spännäri 2024). Eläinten kokemukset ovat kuitenkin vain osittain tiedettävissä olevia, eivätkä tutkijat ole täysin yksimielisiä siitä, millaisia tunteita eläimillä on (Lorimer ym. 2019; Bekoff 2000). On kuitenkin todettu, että esimerkiksi nisäkkäillä näyttäisi olevan ihmisen perustunteita vastaavia tunteita, kuten vaikkapa suru ja pelko, ilo ja tyytyväisyys (Mendl ym. 2010). Yksi pienryhmistämme valitsi tarkastelun kohteeksi mursun kuvitellut tunteet. Katkelma kuvaa yhtäältä posthumanistiseen lähestymistapaan liittyvää pyrkimystä välttää ihmiskeskeistä näkökulmaa ja toisaalta todellisuuden sotkuisuutta, kun

näkökulmat sekoittuvat toisiinsa (ks. myös Santaoja & Nygren 2024).

- No mursu on varmasti tuntenut pelkoa. Mä en usko, että kukaan ihminen on varsinaisesti tuntenut pelkoa tai kokenut sen mursun uhaksi.
- Ehkä enemmänkin pelkoa sen puolesta, että miten sille nyt käy.
- Kyllä. Niin ehkä siitä näkökulmasta, sen puolesta.
- Joo. Ja tuntuu, että se on jotenkin niin vieras. Tavallaan täällä elinympäristössä, niin meillä ei ole tavallaan mitään ennakkokäsityksiä, että siitä pitäisi tuntea jotain pelkoa, välttämättä.
- Niin sehän se. Mitään semmoisia huonoja kokemuksia.
- Niin.
- Että kyllähän nekin osaa aggressiivisia olla, mut että jos ei ole nähnyt niin ehkä silleen lapsenomaiseen tapaan niin se puhuu sit menee just tökkimään sitä katsomaan, että mitä tapahtuu ja... sitten myös ihmettelemään, ihmettelemään myös sen hajua ja ...Niin. (Naurua.)

On tärkeää huomata, kuinka nuoret pohtivat samaa tunnetta sekä ihmisen että mursun näkökulmasta. Mursu oli ryhmän mielestä tuntenut pelkoa, mutta ihmiset puolestaan eivät ehkä osanneet pelätä mursua, sillä se on suomalaisille vieras eläin. Ihmiset tunsivat kuitenkin pelkoa mursun puolesta. Mursun tunteista keskustellessaan nuoret painottivatkin kuvittelua – tiedostaen sen, etteivät he tarkalleen pystyneet tietämään, mitä mursu tunsi. Tässä yhteydessä onkin hyvä muistaa, että toisen kokemuksen (Hage 2009), saati toisen lajin tunteiden ymmärtäminen on vaikeaa. Muiden kokemuksia voi pyrkiä ymmärtämään empatian avulla. Elisa Aaltola ja Sami Keto (2017, 62–67) ovat kutsuneet kokemusten ja tunteiden jakamista sekä siirtymistä affektiiviseksi empatiaksi. Empatia oli vahvasti läsnä myös nuorten pohtiessa kivun tunnetta ja siihen olennaisesti liittyvää hoivan ajatusta.

- Ja ehkä siihen on liittynyt myös negatiivisia tunteita, inhoa ja muuta, että tavallaan, miksi me puututaan siihen ja ylipäättään.

- Ja kipu on varmasti. Se mursuhan sitten kuolla kupsahti.
- Just. Tuntuu, että se on vähän molemmilla läsnä. Musta tuntuu, että ihmisilläkin se on niin läsnä, että tavallaan tunnetaan kipua sen mursun kohtalon puolesta.
- Niin, se on ehkä enemmän semmoista henkistä kipua, kun mursulla se on sitten fyysistä kipua.
- Jep. Voidaan laittaa tähän puoleenväliin. (päällekkäistä puhetta) Kivuksi tänne. (naurua)
- Ja sitten mä mä siis itse asiassa ajattelin tänne inho, syyllisyys, häpeä tavallaan, että siitä tehdään semmoinen iso asia niin kun jotenkin tuleville sukupolville näyttääkseen...
- Niin siis ei kai se ole siihen hoivaan kuollut vaan nimenomaan siihen, että se siis niin. Se oli kulkenut niin pitkän matkan eikä sitä voitu enää auttaa. Se oli vaan niinku hoivaamattomuuden, siis hoivan ulkopuolella.

Yllä oleva sitaatti osoittaa kiehtovasti tunteiden moninaisuuden. Lisäksi se kuvaa tunteiden prosessointia korttien avulla. Kivun tunteeseen liittyvää korttia asetellaan tarkasti ”tähän puoleenväliin”. Tilanteeseen liittyvä osallistujien nauru saattaa liittyä sekä työskentelyn aiheuttamaan hämmennykseen että kivun tunteiden pohtimiseen. Kiinnostavaa on se, kuinka eräs osallistuja sanoittaa mursun olleen ”hoivan ulkopuolella”. Hoiva liittyy rakkauteen ja hellyyteen. Hoiva liitetään yleensä ihmisiin ja lemmikkieläimiin sekä villieläinsairaaloihin toimitettaviin eläimiin. Villien eläinten ei kuitenkaan automaattisesti katsota kuuluvan hoivan piiriin, ja tällaiseen määrittelyyn mursukin kuului ennen sen siirtopäätöstä.

Monilajista kansalaisuutta tutkineet Tuure Tammi ym. (2020, 161) määrittelevät hoitamiseen ja hoivaan liittyvän affektiivisen ulottuvuuden ”suhteessa vaikuttamiseksi ja vaikuttumiseksi”, jossa osapuolet eivät ole toisilleen yhdentekeviä. Heidän mukaansa hoivaan kuuluu aina eettis-poliittinen ulottuvuus, jossa keskeistä ovat kohtaamisten ja käytäntöjen seuraukset sekä näihin vastaamisen välttämättömyys (myös De la Bellacasa 2017). Mursun tapauksessa eettis-poliittinen ulottu-

Kuva 1. Vaaleanpunaiset (vaaleammat) kortit kuvaavat sanallistettavissa olevia tunteita, liilat (tummemmat) kortit puolestaan näihin liittyviä kulttuurisia merkityksiä. Kyseinen ryhmä käsittelee mursun ja ihmisten välisiä suhteita. Ryhmä on itse lisännyt kortin oikeudenmukaisuudesta ja määritellyt mursun tapaukseen liittyvän kivun luonnetta. (Kuva: Kristiina Korjonen-Kuusipuro 2023.)

vuus oli keskeinen osa laajempaa yhteiskunnallista keskustelua mursun pelastamisen ja siirtämisen oikeutuksista.

Mursun kautta peilautuneet kulttuuriset merkitykset

Tässä luvussa käsittelemme affektikorttien avulla esille nousseita kulttuurisia merkityksiä. Kulttuurisilla merkityksillä tarkoitetaan tarkasteltavan asian liittymistä laajempiin konteksteihin, kuten esimerkiksi yhteiskunnallisiin prosesseihin sekä niiden avulla rakennettuihin monimittakaavaisiin tulkintoihin, juuri sellaisiin sotkuisiin vyyhteihin, joista Hyttinen ja Lummaa (2020, 7) kirjoittavat. Kulttuurisista merkityksistä keskustellessaan nuoret pohtivat mursun tapausta muun muassa suhteessa lajien väliseen oikeudenmukaisuuteen, yhteiskuntien kestäväyyteen, geopolitiiseen turvallisuuteen ja ilmastonmuutokseen. Näiden laajojen nyky-yhteiskuntia ja niiden kehitystä leimaavien globaaleiden ilmiöiden linkittyminen mursusta käytyyn keskusteluun ilmentää affektien liikettä (Ahmed 2018). Ajatus liikkeestä tarkoittaa juuri näitä toisiinsa yllättävillä tavoilla liittyviä keskusteluita, joissa tunnistetut ja käytetyt tunneilmaisut ”vetävät puoleensa” joskus jopa ensisilmäyksellä irrallisilta tai etäisiltä tuntuja ilmiöitä (ks. myös Ylijoki ym. 2024). Näin esimerkiksi globaaleja riskejä ja niihin vastaamista arvioitiin kriittisesti lajien välisyyden ja yhteenkietoutuneisuuden näkökulmista. Näiden lisäksi ryhmässä keskusteltiin hoivan merkityksestä ja menetyksen erilaisista ulottuvuuksista. Näitä teemoja pohtiessaan nuoret käyttivät vaikeiden tunneilmaisujen tukena myös huumoria, joka sarkasmin ohella on yksi tapa suhtautua vaikeisiin asioihin (ks. myös Korjonen-Kuusipuro & Kuusisto-Arponen 2017).

Mursuun liitetyt ajatukset ”toisena” ja ”ulkopuolisena”, mutta samalla hoivaa ja apua

tarvitsevana, loivat nuorille analogian sekä aiemmin luentokursseilla että median kautta seurattuihin geopolitiisiin jännitteisiin ja globaalin turvallisuustilanteen muutoksiin. Työpajan järjestämisen aikaan, syksyllä 2023, Venäjän aloittama sota Ukrainassa oli kestänyt puolitoista vuotta ja Israelin hyökkäys Gazan kaistalle oli juuri alkanut. Vaikka aluksi näiden asioiden tuominen yhteen saattoi tuntua yllättävältä, nuoret kytkivät toisiinsa mursun tapauksen ja kansallisen turvallisuustilanteen uudet käytännöt Suomessa, kuten Venäjän rajan sulkemisen ja satoja kilometrejä pitkän raja-aidan rakentamisen aloittamisen. Seuraavassa sitaatissa ilmenee, kuinka kulttuuriset merkitykset monitasoisesta turvallisuudesta ja mursun käyttäytymistä villieläimenä määrittävät lajityypilliset piirteet kietoutuivat ryhmän keskustelussa yllättävällä tavalla geopolitiisen sanaston kanssa:

- Entäs turvallisuus?
- Mursun turvallisuutta vai niin kun yhteisön turvallisuutta?
- Sehän oli kaatanut jonkun veneen
- Onko se vaarallista...?
- Et sä voi kuitenkaan mursua kohdata, ei se silleen oo sun kaveri, jos se sut johonkin väliin jättää, niin kyllä se 1000 kiloa murskaa.
- Kun se ei kuulu Suomen luontoon niin sitten silleen.
- Niin, mihin se menee?
- En mä tiedä.
- Mulla tulee niinku jotenkin turvallisuudesta mieleen semmoinen niinku...
- State National Security (nauravat)
- Turvallisuusuhka.
- No kyllä se voi lopulta uhkata.
- Mursuhyökkäys.
- Rajavartijat... (naurua)

Aineistokatkelma ilmentää jälleen posthumanistisen näkökulman esille nostamaa sotkuisuutta ja erilaisten, toisiinsa kuulumattomienkin asioiden kietoutumista yhteen (ks. Hyttinen & Lummaa 2020). Nuoret pohtivat yhtä aikaa mursun käyttäytymiseen

liittyy turvallisuuksiltaan ja sitä, mitä mursusta tulisi ajatella. Keskustelussa mursu on villieläin ja poissa paikoiltaan, eikä sitä tulisi tulkita ystävänä tai suloisena hoi-vattavana kohteena (ks. Kaarlenkaski 2022; eläimiin liittyvästä kielestä ja sanavalinnois-ta ks. Aaltola 2023). Mursun lajityypillisiä piirteitä tulisi kunnioittaa ja tarjota suojaa ja hoivaa sen puitteissa. Keskusteluun yh-distyvät mielenkiintoisella tavalla nuorten aiemmin kurssilla pohtimat ajankohtaiset geopoliittiset ilmiöt, kuten rajaturvallisuus, ihmisyyhteisöjen toiseuttamisen käytännöt ja erilaiset turvallistamisen puhettavat ja toimijat.

Vaikka tästä lyhyestä sitaatista ei ole syytä tehdä liian pitkälle meneviä johtopäätök-siä, siinä näkyy affektiivinen tahmaisuus eli affektien tapa tarttua toisiin tunteisiin tai objekteihin (Ahmed 2018, 117–121). Mursu kytketään ironiaa hyväksikäyttäen valtion kansalliseen turvallisuuteen. Mursu sanallistu-u turvallisuusuhaksi ja mursuhyökkäyk-seksi, jota varten on syytä kutsua rajavartijat paikalle. Nauru ja huumorin käyttäminen sekä geopoliittisen tilanteen peilaus mursun kautta kertovat affektien kyvystä liikuttaa ihmistä. Tässä tapauksessa mursun saama val-tava mediajulkisuus ja kansalaisten keinot rea-goida mursun tilanteeseen herättivät nuoret keskustelemaan kriittisesti ulkopuolisuuden myötä rakentuvasta uhkasta. Geopoliittisessa puhunnassa tämä uhka ”hoidetaan” rajavar-tijoilla, mursun osalta vastuuttaminen jää ilmaan ja kiteytyy ilmaisuun mursun kuulu-mattomuudesta ja ulkopuolisuudesta: ”mursu ei kuulu Suomen luontoon”.

Toinen keskeinen teema kulttuurisia mer-kityksiä pohdittaessa oli kestävyysmurros ja ilmastonmuutos. Nuoret keskustelivat kai-kissa neljässä pienryhmässä ilmaston lämpe-nemisestä ja ilmastonmuutokseen liittyvistä ekologisista katastrofeista. Näihin palattiin useaan kertaan tunnekorttien ja kulttuurisia merkityksiä ilmentävien korttien muodosta-

maa kuviota rakennettaessa. Seuraava sitaat-ti osoittaa, kuinka ilmaston lämpenemisen seurauksena lisääntyvät yllätykselliset lajien väliset kohtaamiset eivät enää näydytkytk-sittäisinä tapauksina, vaan osallistujat määrit-telivät ne ikään kuin kriittisiksi pisteiksi, jotka osoittivat, etteivät toimet ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi ole riittäviä.

Niin kun mä kansa koen, että se ei noussut tar-peeksi selkeästi. Mun mielestä me samana kesänä oli just jotain maitovalasta ja muuta, niin sehän olisi pitänyt nostaa, että hei tää on tällainen oi-keasti aidosti huolestuttava ilmiö, että niin kun näitä pohjoisemman niin kun pallon lajeja tulee tänne, että niinku se on ilmastonmuutoksen seu-raus todennäköisesti tai jonkun vastaavan. Ja se on sellainen ehkä mikä meillä on noussut, mutta se ei mun mielestä nyt riittävästi huomiota.

Työskentelyn loppukeskustelussa nuoret pohtivat kestävyysmurroksen mittakaavaa ja mursun roolia tämän valtavan haasteen ilmen-täjänä. Mursun kuolemaan liitetyt tunteet ja menetys yhdistyivät huoleen Itämeren tilan-teesta laajemmin ja niihin toimenpiteisiin, joita sen suojelemiseksi olisi tehtävä. Monet osallistujat ilmaisivat ryhmäkeskusteluissa ja yhteisessä koonnissa kokevansa oudolla tavalla syyllisyyttä mursun kohtalosta ja rinnastivat tämän tunnekokemuksen laajempaan yhteis-kunnan valmiuksien puutteeseen kestävyys-murroksen edessä.

Tietenkin toi kuolema ja menetys oli siinä aika vahvana ja sitten me nostettiin sitten kanssa toi ekologisuus siinä, että aika monet liitti sen siihen niinku Itämeren tilanteeseen. Siihen miten me suhtaudutaan niinku mereen ja siihen just se syyllisyytys, että meillä ei ole niinku tarpeeksi valmiuksia sitten auttaa edes tätä yhtä mursua niin miten me voidaan puuttua tuohon isompaan tilanteeseen kestävyysmurroksena.

Kulttuurisia merkityksiä pohdittaessa affekti-kortit auttoivat yhdistämään lajien välisyyteen

liitetyt moninaiset myönteiset ja kielteiset tunteet laajempiin yhteiskunnallisiin ilmiöihin. Korttien erilaisten kehien merkitys on nähdäksemme oleellinen, jotta työskentely voi tuottaa uutta tiedollista pohjaa ja syventää itseymmärrystä monilajisista kohtaamisista sekä mahdollistaa osaltaan uudenlaisen maailmasuhteen syntymistä. Kuten Noora Pyyry (2022) on todennut, tätä uutta maailmasuhdetta rakennetaan rutinoituneita ajattelutapoja ja murtamalla sekä radikaalin ihmettelyn ja tempautumisen kautta. Affektikorttien kanssa työskentely antoi hetkellisesti mahdollisuuden omien ajattelutapojen pohtimiseen ja leikilliseen tempautumiseen, vaikka emme voikaan olla varmoja tämän pedagogisen koekilumme pidempiaikaisista vaikutuksista.

Monilajisen pohdinnan ohessa hahmottuva akateeminen asiantuntijuus

Korttityöskentelyyn osallistuneet nuoret pitivät tunteiden analyttistä tarkastelua tärkeänä ja opettavaisena kokemuksena, ja he yhdistivät sen omaan rakentumassa olevaan akateemiseen asiantuntijuuteensa. Affektit ja tunteet ovat olennainen osa ammatillista identiteettiä ja asiantuntijuutta sekä näiden jatkuvaa rakentumista (Parviainen ym. 2017), vaikka asiantuntijuuteen liittyy usein yhä ihanne, jonka mukaan ammattilainen kykenee siirtämään omat (häiritsevät) tunteensa taka-alalle ja kontrolloimaan niitä ”järjen” avulla (Bäcklund ym. 2017; Ylijoki ym. 2024). Koska tunteet ovat myös kulttuurisia, niistä keskustelu vaatii aikaa ja tilaa tullakseen monipuolisesti ymmärrettäväksi ja kytkeytyäkseen osaksi asiantuntijuuden kehittymistä (Korjonen-Kuusipuro & Koskinen-Koivisto 2025). Yliopistokurssilla toteuttamamme pedagoginen kokeilu oli yksi tällainen tilanne, jossa tunteiden merkitystä

osana asiantuntijuutta oli mahdollista pohtia hyväksyvässä ja turvallisessa ympäristössä.

Näkemyksemme mukaan akateeminen asiantuntijuus rakentuu useissa ajallisissa ja tilallisissa ulottuvuuksissa. Näihin liittyy esimerkiksi ihmisten, materian ja valtakenteiden yhteenkietotuneisuus (Collins & Evans 2007; 2017), joka on keskeistä myös posthumanistiselle lähestymistavalle (Barad 2008; Braidotti 2013). Eeva Jokinen (2022) on tarkastellut tietämistä toimintana, jossa ihmiset ja heidän elämänhistoriansa, kehollisuutensa ja tunteensa, erilaiset tietovarastot, teknologiat ja muut materiaalisuudet tulevat yhteen. Asiantuntijuus ei ole siis pysyvä ominaisuus vaan tilanteisesti ja kollektiivisesti rakentuvaa, dynaamista ja kontekstuaalista. Tilanteinen tieto liikkuu ja etsii rajojaan (Jokinen 2022, 86), kuten nuorten pohdinnat omasta ja muiden tietämisen tavoista ja tulkintakehyksistä osoittivat.

- Mä en ole kertaakaan ehkä miettinyt, kun se tuli siinä niinku niin arjen mukana, niin mä en ole pysähtynyt miettimään tälleen kokonaisvaltaisesti niinku kaikkia tunteita mitä siit tuli.

- Joo, ja nimenomaan. Sinänsä ihan hauska. Kyllä, kyllä siinä arjessa ehkä ylipäättään arjessa ei tiedosta niitä kaikkia tunteita, jotka tuntee, kun on niin kauhea kiire.

- Ja sitten kun siitä nyt vielä aikaakin, niin ehkä pystyy paremmin palaa siihen ja reflektoimaan ja tälleen.

- Niin se on myös arjessa ehkä silleen, kun tunteet tulee ja sitten, jos sulla ei ole niille aikaa tai paikkaa niin sitten niitä ei myöskään niinku silleen, että se on ehkä järkeväkin välillä käsitellä ne jälkikäteen.

Affektikorttien avulla syntyi ”kartta”, jota saattoi tarkastella konkreettisenä sosiomateriaalisena ilmentymänä tietystä hetkestä yhdessä luodusta ymmärryksestä. Nuoret esimerkiksi miettivät yhdessä, miten tuntekortit asemoituivat suhteessa toisiinsa, ja miten uloimmalle korttikehälle koostetut kulttuuriset merkitykset kytkeytyivät usein

ristiriitaisiin tunteisiin. Loppukeskusteluissa nuoret pohtivat korttityöskentelyn mahdollistamaa dialogisuutta ja lajien välisten suhteiden muotoutumista. Maria Joutsenvirtaa ja kumppaneita (2022) lainaten korttityöskentely synnytti ”sosiaalisen kudoksen ja resonanssitilan, jossa oli mahdollista vapautua aiemmista tietämisen tavoista”. Lisäksi korttityöskentelyn kautta nuoret alkoivat jäsentää opintojen kautta syntyvää asiantuntijuuttaan ”yhdessä kehkeytyvänä kyvykkyytenä” pelkän yksilöllisen osaamisen sijaan.

Pohdinnoissaan nuoret arvioivat, millaisen kokonaiskuvan affektikortit loivat mursun tapauksesta ja miten heidän yhteinen ajattelunsa tuli näkyväksi. Tällaisessa ”käsinkosketeltavassa” työskentelyssä, kun kortteja asetellaan pöydälle eri tavoin, muoto saattoi kuitenkin joissain tilanteissa mennä sisällön edelle. Yhdessä pienryhmässä nuoret olivat kiinnittäneet tähän seikkaan huomiota ja totesivat omasta kartasta kertoessaan: ”Se on muodostunut ihan vapaasti. Täs ei ole oleellisenä se itse muodon hienous vaan meidän ajatuksenkulku.” Lopullisia affektikorttikarttoja tarkastellessaan nuoret huomasivat esimerkiksi korttiryppeitä, joissa he olivat erityisesti pohtineet tiettyjen tunneilmainsujen ja kulttuuristen merkitysten linkittymistä uudella tavalla. Tämä liittyy olennaisesti transformatiiviseen oppimiseen, jossa on tärkeää pystyä jäljittämään niitä kohtia, joissa mahdollinen muutos ajattelussa tapahtuu (Joutsenvirta 2022; Laininen 2019). Näin ollen korttityöskentely näyttäisi sopivalta välineeltä posthumanistisen näkökulman peräänkuuluttamaan ihmiskeskeisen ajattelutavan purkamiseen, toisinajattelun synnyttämiseen ja siitä keskusteluun, vaikka tässä yhteydessä nämä eivät pohjautuneet fyysiseen kohtaamiseen mursun kanssa (vrt. Lorimer ym. 2019).

Analyysimme osoittaa, kuinka korttityöskentely avasi osallistujien ajatuksia yliopisto-

koulutuksen myötä rakentuvaan asiantuntijuuteen. Tämä kävi ilmi esimerkiksi yhden ryhmän keskustelussa, jossa osallistujat pohtivat, nousivatko kestävyiden ja ekologisuuden teemat esille vain siksi, että ne liittyivät heidän oman tieteenalansa ydinasantuntijuuteen. Nuoret pohtivat, kuinka joillekin julkiseen tai sosiaalisen median keskusteluihin osallistuneista ymmärrys mursusta toisen lajin edustajana tai sen Suomeen rantautumisen syistä oli varmasti aivan erilainen kuin heillä. Tällä huomiolla he eivät korostaneet ”paremmuuttaan” vaan ymmärrystä siitä, miten yliopisto-opintojen avulla mursun tilanne kehystyi heille laajojen yhteiskunnalliseen kestävyteen liittyvien ekologisten ja sosiaalisten ilmiöiden kautta. Samalla nuoret pohtivat valtasuhteita, tiedon rakentumista ja oman osaamisensa rajoja. Mursun tapauksen ja mursun siirrosta päättäneiden asiantuntijoiden erityisesti sosiaalisessa mediassa saama kritiikki sai työryhmän osallistujat miettimään, millaisiin tilanteisiin he itse tulevana asiantuntijoina kenties saattavat joutua valmistumisensa jälkeen.

Johtopäätökset

Artikkelissamme olemme tarkastelleet lajien välisiin suhteisiin liittyviä tunteita, affekteja ja niiden moniulotteisia kulttuurisia merkityksiä. Aiheemme liittyy nuorisotutkimuksen kentällä viime aikoina pinnalle nousseisiin teemoihin, kuten planetaarisuuteen, ympäristötunteisiin, lajien välisiin ja monilajisiin suhteisiin (Laine 2023; Pihkala 2024; Suvilehto ym. 2023). Tutkimuksemme on oivallinen esimerkki siitä, miten affektiivisen tietämisen avulla on mahdollista päästä laajempien asiayhteyksien, kulttuuristen merkitysten, normien ja arvojen jäljille sekä pohtia omaa tietämistään ja ajatteluaan.

Artikkelimme teoreettisena sateenvarjona toimivan posthumanistisen ymmärryk-

sen mukaan tieto syntyy ja sitä luodaan yhdessä tilanteissa, joissa kehollisuus, tunteet ja materiaalisuus ovat aina läsnä. Luennon yhteydessä järjestetty affektikorttityöpaja oli nuorille yliopisto-opiskelijoille suunnattu pedagoginen kokeilu, jossa osallistujat rakensivat korttien avulla yhdessä tietoa lajien väliseen kohtaamiseen liittyvistä tunteista ja niiden kulttuurisista merkityksistä. Vaikka kukaan nuorista ei ollut fyysisesti kohdannut mursua, mursu herätti nuorissa monenlaisia tunteita. Päälimmäisiksi nousivat kivun ja huolenpidon tunteet sekä kestävyys ja ekologisuuden kulttuuriset merkitykset. Affektikortit toimivat hyvin monilajisten suhteiden sanallistamisessa, sillä osallistujat havaitsivat kuvailevansa tunteitaan syvemmin ja tarkemmin korttien avulla. Työpaja tarjosi konkreettisen tilan ja ajan tunteiden ja niiden kulttuuristen merkitysten tarkasteluun, mitä pidettiin tärkeänä asiana, ja mihin ei yliopisto-opinnoissa yleensä ollut nuorten mielestä riittävästi aikaa. Nuorten moninaisia (ympäristö)tunteita ja niiden herättämiä eettisiä jännitteitä ja hankauskohtia tulisikin käsitellä enemmän.

Vaikka nuoret ovat varsin kyvykkäitä puhumaan tunteistaan, työpaja osoitti, kuinka affektikortit helpottivat kokemusten ja itseen liittyvien (kehollisten) asioiden sanallistamista ja jäsentämistä sekä yhteisen ymmärryksen rakentumista. Korttien käyttö mahdollisti assosioinnin ja mursun herättämien tunteiden peilaamisen muihin ajankohtaisiin yhteiskunnallisiin ilmiöihin. Tämä on osoitus affektien tahmaisuudesta ja niiden kyvystä liikkua ihmisten, muiden lajien ja asioiden välillä. Kulttuurisia merkityksiä tarkasteltaessa yhteenkietoutuneiden ilmiöiden mittakaavat sekä ratkaisujen monitasoisen hallinnan vaatimus nousi nuorten pohdinnoissa usein esille. Väitämme, että ilman affektikorttien tuomaa jäsenyysapua näiden sotkuistenkin suhteiden ja kytkentöjen analyttinen tarkastelu olisi

jäänyt paljon kapeammaksi ja tunneilmaisultaan köyhemmäksi. Tästä tarvitaan kuitenkin lisää tutkimusta.

Korttityöskentely herätteli osallistujia myös transformatiiviseen oppimiseen. Työpaja rohkaisi toisinajattelemiseen ja korttien mahdollistama affektiivisten kokemusten tarkastelu ohjasi kriittiseen ajatteluun ja keskustelemaan omasta maailmasuhteesta muiden kanssa. Samalla nuoret pohtivat omaa kehityksessä olevaa akateemista asiantuntijuuttaan, sen rajoja ja potentiaaleja. Korttityöskentely avasi osallistujien ymmärrystä lajien välisistä kohtaamisista, ympäristötunteiden moninaisuudesta ja näiden tunteiden käsittelyn kautta heränneistä monilajisiin suhteisiin liittyvistä eettisistä jännitteistä sekä yhteiskunnallisista hankauskohdista.

Lähteet

- Aaltola, Elisa (2023) *Puhe eläinten puolesta*. Helsinki: Into Kustannus.
- Ahmed, Sara (2018) *Tunteiden kulttuuripolitiikka*. Suomentanut Elina Halttunen-Riikonen. Tampere: niin & näin.
- Ainalinpää, Eira (2021) Viheralueet: pölyttäjähönteisten turva vai tuho? Kimalaisten kasvikäynnit eri tavoin hoidetuissa elinympäristöissä. *Alue ja Ympäristö* 50 (1), 28–48. <https://doi.org/10.30663/ay.102940>
- An, Seun & Ji, Li-Jun & Marks, Michael & Zhang, Zhiyong (2017) Two Sides of Emotion: Exploring Positivity and Negativity in Six Basic Emotions across Cultures. *Frontiers of Psychology* 8, 610. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2017.00610>
- Appelbaum, Peter (2024) Adolescence and Youth in the Post-Anthropocene. *International Journal of Adolescence and Youth* 29 (1). <https://doi.org/10.1080/02673843.2024.2388928>
- Barad, Karen (2007) *Meeting the Universe Halfway. Quantum Physics and the Entanglement of Matter and Meaning*. Durham & London: Duke University Press.
- Bekoff, Marc (2000) Animal emotions: Exploring passionate natures. *BioScience* 50 (10), 861–870. [https://doi.org/10.1641/0006-3568\(2000\)050\[0861:AEEP\]2.0.CO;2](https://doi.org/10.1641/0006-3568(2000)050[0861:AEEP]2.0.CO;2)

- Blackman, Lisa & Venn, Couze (2010) *Affect. Body & Society* 16 (1), 7–28. <https://doi.org/10.1177/1357034X09354769>
- Blake, Joanna & Sterling, Stephen & Goodson, Ivor (2013) Transformative Learning for a Sustainable Future: An Exploration of Pedagogies for Change at an Alternative College. *Sustainability* 5, 5347–5372. <https://doi.org/10.3390/su5125347>
- Braidotti, Rosi (2013) *The Posthuman*. Cambridge: Polity Press.
- Bäcklund, Pia & Kuusisto-Arponen, Anna-Kaisa & Luukkonen, Juho (2017) Julkishallinto sosiaalisten käytäntöjen kimpuna: teoreettis-metodologisia näkökulmia julkishallinnon toiminnan tutkimiseen. *Hallinnon Tutkimus* 2/2017, 81–91.
- Collins, Harry & Evans, Robert (2007) *Rethinking Expertise*. University of Chicago Press.
- Collins, Harry & Evans, Robert (2017) The bearing of studies of expertise and experience on ethnography. *Qualitative Inquiry* 23(6), 445–451. <https://doi.org/10.1177/1077800416673663>
- Elonkirjon äänettömät (2024) Hankkeen verkkosivut. <https://elonkirjonaanettomat.wordpress.com/>. (Viitattu 7.11.2024).
- Hage, Ghassan (2009) Hating Israel in the field: on ethnography and political emotions. *Anthropological Theory* 9 (1), 59–79.
- Haraway, Donna J. (2008) *When species meet*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Hyttinen, Elsi & Lummaa, Karoliina (2020) Sotkuiset maailmat. Posthumanistinen kirjallisuudentutkimus. Jyväskylä: Nykykulttuurin tutkimuskeskus.
- Jokinen, Eeva (2022) Asiantuntijuus tilanteisena tietona. Teoksessa Taina Kinnunen & Juhana Venäläinen (toim.) *Kulttuurintutkimus tietämisen tapana*. Tampere, Vastapaino, 81–104.
- Joutsenvirta, Maria & Laininen, Erkki & Tyni, Sanna & Korkeakoski, Marko (2022) Transformatiivinen oppiminen kestävyysosaamisen tukena. *AMK-lehti/UAS Journal* (3). <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2022101161564>. (Viitattu 24.2.2025.)
- Kaarlenkaski, Taija (2021) Katse ei-inhimilliseen: eläinkäänne perinnettieteissä. Teoksessa Niina Hämäläinen & Petja Kauppi (toim.) *Paradigma. Näkökulmia tieteen periaatteisiin ja käsityksiin*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 329–349. <https://doi.org/10.21435/ksvk.100>
- Kaarlenkaski, Taija (2022) Affektiivisiä eläinkohtaamisia kaupunkiympäristöissä: Monilajinen lähiluonto verkkomedioissa. *Lähikuva – audiovisuaalisen kulttuurin tieteellinen julkaisu* 35 (1–2) 61–82. <https://doi.org/10.23994/lk.116478>
- Korjonen-Kuusipuro, Kristiina & Koskinen-Koivisto, Eerika (2025) Tunteet ja hiljainen tieto asiantuntijatyössä. Teoksessa Tuija Koivunen, Eveliina Saari & Mervi Hasu (toim.) *Työn arjen tarinat - Työelämän etnografiaa*. Tampere University Press, 149–165 <https://doi.org/10.61201/tup.953>
- Korjonen-Kuusipuro, Kristiina & Kuusisto-Arponen, Anna-Kaisa (2017) Muistelun monet muodot – kertomus, kehollisuus ja hiljaisuus paikan tietämisen tapoina. *Elore* 24 (1), 1–17. <https://doi.org/10.30666/elore.79278>
- Koski, Sonja Elena & Spännäri, Jenni (2024) Experiences of Intersubjectivity and Agency in Human–Horse Relationships Differ Between Box- and Open-Shed-Stable Environments. *Anthrozoös* 37 (4), 687–704. <https://doi.org/10.1080/08927936.2024.2320999>
- Koskinen-Koivisto, Eerika & Lehtovaara, Tytti (2022) Aistietnografia. Teoksessa Outi Fingerroos, Konsta Kajander & Tiina-Riitta Lappi (toim.) *Kulttuurien tutkimuksen menetelmät*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 236–258.
- Laine, Sofia (2023) New Framework Proposal: Planetary Youth Research. *Youth and Globalization* 5(1) 15–43. <https://doi.org/10.1163/25895745-bja10027>
- Laininen, Erkki (2019) Transforming Our Worldview Towards a Sustainable Future. Teoksessa Cook, J.W. (toim.) *Sustainability, Human Well-Being, & the Future of Education*, 161–200. London: Palgrave Macmillan. <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-319-78580-6>
- Lorimer, Jamie & Hodgetts, Timothy & Barua, Maan (2017) Animals’ atmospheres. *Progress in Human Geography*, 43(1), 26–45. <https://doi.org/10.1177/0309132517731254>
- Lummaa, Karoliina & Rojola, Lea (2014) Johdanto. Mitä posthumanismi on? Teoksessa Karoliina Lummaa & Lea Rojola (toim.) *Posthumanismi*. Helsinki: Eetos, 13–32.
- Malila, Ville (2022) Ongelmaeläimyyden monet ja muuttuvat määrittelyt: Kehysanalyysi sanomalehtien supikoirakirjoituksista. *Alue ja Ympäristö* 51 (1), 164–184. <https://doi.org/10.30663/ay.113893>
- Mendl, Michael & Burman, Oliver H.P. & Paul, Elizabeth S. (2010) An integrative and functional framework for the study of animal emotion and mood. *Proceedings of the Royal Society B* 277, 2895–2904. doi:10.1098/rspb.2010.0303
- Mulari, Heta & Hartman, Maaria (2024) ”Mitenkähän tää nyt selitetään? Apua!” Menetelmällisiä mahdollisuuksia kehoillisen tiedon ja flowtaiteen ymmärtämiseen. *Nuorisotutkimus* 42 (2), 35–50.
- Nurmi, Suvielise (2023) Suhteissa syntyvä toimijuus – kestävyysmuutoksen siemeniä lasten luon-

- tosuhteissa. Teoksessa Suvilehto, Pirjo, Rautio, Pauliina & Värri, Veli-Matti (toim.) *Nuorten luonto eläimineen*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 44–84.
- Nygren, Nina (2017) Monilajinen, oppiva kaupunki. Teoksessa Pia Bäcklund, Jouni Häkli & Harry Schulman (toim.) *Kansalaiset kaupunkia kehittämässä*. Tampere: Tampere University Press, 161–180.
- Ollila, Tiina (2020) *Muunlajisia oomme kaikki, kaikki!* <https://www.elaimiksi.fi/2020/02/21/tiina-ollila-muunlajisia-oomme-kaikki-kaikki/> (Viitattu 24.2.2025.)
- Parviainen, Jaana & Kinnunen, Taina & Kortelainen, Ilmari (2016, toim.) *Ruumiillisuus ja työelämä. Työelämä jälkiteollisessa taloudessa*. Tampere: Vastapaino.
- Pihkala, Panu (2019) *Mieli maassa -Ympäristötunteet*. Helsinki: Kirjapaja.
- Pihkala, Panu (2024) Youth work and climate emotions. Teoksessa Jamie Gorman, Tomi Kiilakoski, Lana Pasic & Esther Vallado (toim.) *Youth and democracy in the climate crisis*. Strasbourg: Council of Europe and European Commission, 89–109.
- Pihlström, Henry & Halkka, Anna & Sainmaa, Sanna & Lanki, Maiju & Simola, Outi & Oksanen, Antti & Piiäts, Valdis & Vesterinen, Eero & Pohjoismäki, Jaakko & Puolakoski, Ari & Granroth, Janne & Väinölä, Risto (2024) A vagrant walrus (*Odobenus rosmarus*) in Finland. *Memoranda Societatis Pro Fauna Et Flora Fennica* 100, 1–17. <https://journal.fi/msff/article/view/145100>
- Pink, Sarah (2009) *Doing Sensory Ethnography*. London: Sage.
- Puig De la Bellacasa, Maria (2017) *Matters of Care: Speculative Ethics in More than Human Worlds*. University of Minnesota Press. <http://www.jstor.org/stable/10.5749/j.ctt1mmfpts>
- Pyry, Noora (2022) Kasvatusmaantiede antroposeenin tutkimussuuntana: ihmiskeskeisyydestä kohti lumoutumisen pedagogiikkaa. *Kasvatus & Aika* 16(3), 70–84. <https://doi.org/10.33350/ka.111742>
- Rantasila, Anna (2018) Tahmaiset affektit. Fukushima Daiichin ydinonnettomuus YLE:n uutisoinnin verkkokommenteissa. *Lähikuva – audiovisuaalisen kulttuurin tieteellinen julkaisu* 31(3), 30–45. <https://doi.org/10.23994/lk.76570>
- Rautio, Pauliina (2017) “A Super Wild Story”: Shared Human–Pigeon Lives and the Questions They Beg. *Qualitative Inquiry* 23(9), 722–731. <https://doi.org/10.1177/1077800417725353>
- Rautio, Pauliina & Tammi, Tuure & Hohti, Riikka (2021) Children after the Animal Turn: Child-Animal Relations and Multispecies Scholarship. Teoksessa Nicola J. Yelland, Lacey Peters, Nikki Fairchild, Marek Tesar & Michelle S. Pérez (toim.) *The SAGE Handbook of Global Childhood*. London: Sage, 341–352.
- Rinne, Jarmo & Jokela, Timo & Hiltunen, Mirja & Korsström-Magga, Korinna & Lintumäki, Aki (2024) Co-research through art-based action enhancing young people’s climate citizenship. Teoksessa Jamie Gorman, Tomi Kiilakoski, Lana Pasic & Esther Vallado (toim.) *Youth and democracy in the climate crisis*. Strasbourg: Council of Europe and European Commission, 55–69.
- Rinne, Jenni & Kajander, Anna & Haanpää, Riina (2020) Johdanto: Affektit ja tunteet kulttuurien tutkimuksessa. Teoksessa Jenni Rinne, Anna Kajander & Riina Haanpää (toim.) *Affektit ja tunteet kulttuurien tutkimuksessa*. Helsinki: Ethnos ry, 5–30.
- Räsänen, Tuomas & Schuurman, Nora (2020) Johdanto. Teoksessa Tuomas Räsänen & Nora Schuurman (toim.) *Kanssakulkijat. Monilajisten kohtaamisten jäljillä*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 7–22.
- Salonen, Arto O. & Laininen, Erkka & Hämäläinen, Juha & Sterling, Stephen (2023) A Theory of Planetary Social Pedagogy. *Educational Theory* 73, 615–637. <https://doi.org/10.1111/edth.12588>
- Santaoja, Minna (2021) Ampiaisten valepesien virkkaus monilajisen yhteiselon tunnusteluna. *Aikuiskasvatus* 41 (2), 127–139. <https://doi.org/10.33336/aik.109322>
- Santaoja, Minna & Nygren, Nina (2024) Posthumanismin ja monilajisen tutkimuksen haaste yhteiskuntatieteelliselle ympäristötutkimukselle. Teoksessa Minna Santaoja, Eeva Berglund, Raulo Sairinen, Lasse Peltonen, Pasi Heikkurinen & Corinna Casi, (toim.), *Yhteiskuntatieteellinen ympäristötutkimus: Monitieteisen alan muotoutuminen Suomessa 1994–2024*. Yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen seura ry, 299–309.
- Santaoja, Minna & Tornainen, Jyrki & Komonen, Atte (2023) Developing response-ability in human-wasp encounters. *Trace: Journal for human-animal studies* 9, 120–146. <https://doi.org/10.23984/fjhas.120353>
- Siivonen, Katriina & Cantell, Hannele & Ihanainen-Roikio, Outi & Kurenlahti, Mikko & Laakso, Senja & Latvala-Harvilahti, Pauliina & Pietikäinen, Janna & Salonen, Arto O. (2022) Kestävyydemurroksen keinot. Teoksessa Tarja Halonen, Kaisa Korhonen-Kurki, Jari Niemelä & Janna Pietikäinen (toim.) *Kestävyyden avaimet. Kestävyydetieteen keinoin ihmisen ja luonnon yhteiseloon*. Helsinki: Gaudeamus, 199–236.

- Stewart, Kathleen (2007) *Ordinary Affect*. Durham & London: Duke University Press.
- Suopajarvi, Tiina & Koskinen-Koivisto, Eerika & Korjonen-Kuusipuro, Kristiina & Hytönen, Kirsi-Maria & Hämeenaho, Pilvi (2019) Tunteilla on väliä. Tutkijan tunteet etnografisessa tutkimusprosessissa. *Elore* 26 (2), 42–67. <https://doi.org/10.30666/elore.77809>
- Suvilehto, Pirjo & Rautio, Pauliina & Värri, Veli-Matti (toim.) (2023) *Nuorten luonto eläimeen*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Tallberg, Linda & Huopalainen, Astrid & García-Rosell, José-Carlos (2024) Beyond Anthropocentrism: A Call to Action for Multispecies Inclusivity. *Business & Society* 0 (0), 1–6. <https://doi.org/10.1177/00076503241271254>
- Tammi, Tuure & Leinonen, Riitta-Marja & Hohti, Riikka & Rautio, Pauliina (2020) Monilajiset kansalaiset. Lasten ja eläinten kohtaamisia arjessa. Teoksessa Tuomas Räsänen & Nora Schuurman (toim.) *Kanssakulkijat. Monilajisten kohtaamisten jäljillä*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 158–184.
- Tammi, Tuure & Hohti, Riikka & Rautio, Pauliina (2023) From Child–Animal Relations to Multispecies Assemblages and Other-Than-Human Childhoods. *Barn* 41 (2–3), 140–156. <https://doi.org/10.23865/barn.v41.5475>
- Teixeira, Camila (2024) *Youth, Protests and the Polycrisis*. Unicef Innocenti. Global Office of Research and Foresight.
- Tuomi, Jouni & Sarajarvi, Anneli (2009) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- Uusihakala, Katja (2016) Totuuksia Afrikasta: Kitkaisia kenttäkohtaamisia valkoisten zimbabwelaisten siirtolaisyhteisössä. Teoksessa Jeremy Gould & Katja Uusihakala (toim.) *Tutkija peilin edessä: Refleksiivisyys ja etnografinen tieto*. Helsinki: Gaudeamus, 88–112.
- Viikki, Ilana (2024) *Etnografinen tutkielma affektikorteista esinetutkimuksessa ja museotyössä*. Maisterintutkielma. Historian ja etnologian laitos, Jyväskylän yliopisto. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/94972>
- Wadham, Helen & Schuurman, Nora & Daspher, Katherine (2024) Editors' introduction to the special issue "Privilege, vulnerability and care: Interspecies dynamics in rural landscapes". *Sociologia Ruralis* 64 (2), 171–179. <https://doi.org/10.1111/soru.12477>
- Wetherell, Margaret (2012) *Affect and Emotion: A New Social Science Understanding*. Sage, London.
- Ylijoki, Oili-Helena & Hokka, Johanna & Kurtti, Elisa & Olsson, Pia & Suopajarvi, Tiina (2024) *Tiede ja tunteet. Tutkimustyön arki ja arvot kilpailuyliopistossa*. Helsinki: Gaudeamus.